

Хатина під соснами

Василь Чухліб

Село наше — у зеленому вінку і влітку, і взимку. Та ще й голубою стрічкою підперезане. Вінок отой — це сосновий ліс, що з трьох боків обіймає Соколівку. А голуба стрічка — це Десна. Ріка, про яку немало пісень складено, яку всі люди люблять за її м'яку, лагідну вдачу, за її солодку воду. Край села, під старими соснами, така ж стара, але чепурна хатина. Немовби хотіла колись вийти на шлях, що он повився на інші придеснянські села, а сосни її притримали, то вона там і зупинилася. Назавжди.

І в сонячну, і в хмарну погоду висвічує хата білими стінами, усміхається світові голубуватими шибочками-очима, ніби подорожніх до себе запрошує.

Живе в тій хатині бабуса Одарка. Маленька, сухенька, засмагла на виду, вона весь час у якійсь роботі. Ціле літо порається в своєму городчику, де чого тільки немає: і картопля, і квасоля, і буряки, й соняшники, а ще огірки, помідори, морква. Усього потрошку. І кожну рослинку бабуса леліє, пильнує, аби не завладарював бур'ян у городі.

А то біля хатини бабуса Одарка клопочеться: підмазує глиною, білить крейдою, обводить вікна синькою. Щоб була хатина як лялечка.

— І для кого це ви отак стараєтеся? — бува, запитає хтось, ніби ненароком, бабусю. — Одна ж, сама...

— Хіба одна? — усміхнеться на те вона. — Сусіди он поруч, а по дорозі скільки люду йде, їде. А сини як прилетять, то що вони скажуть? Чого це ви, мамо, хату й городець запустили? Чи не так?

— Звісно, що так, — погоджується отой Хтось.

А бабуса береться прибирати в хаті. Хоч і без того тут чисто, охайно. Та вона білить піч, ще й голубків на ній вимальовує. Миє, шкребе до білизни дощану підлогу. Заквітчує новими рушниками портрети, три на стіні вряд — чоловіків і двох синів, і один на покуті — Тараса Шевченка.

Прибере у хаті отак, а потім і сама прибереться, вишивану сорочку вдягне, накине на плечі хустину в трояндах.

Сяде за столом, підіпре сиву голову натрудженою рукою й переводить погляд з портрета на портрет. Ніби розмову веде з ріднею своєю.

Чоловіка її вже давно на світі немає. Можливо, й сидів би оце Остап з нею поруч, розказував про лісові пригоди. Лісником би й понині був. Якби не війна... Як посунули фашисти на землю поліську, пішов він у партизани. І загинув у дозорі, підірвав гранатою і себе, й ворогів, щоб не допустити їх до партизанського табору. Синів вона сама виростила. На картопельці, на грибах росли, а міцні, як дубки, вигналися. Андрійко — той генерал, у небі літає, а Максимко — артист, по світу мандрує, українських пісень співає.

Прийжджають сини іноді погостювати, походять по росяній траві босоніж, рибу в

Десні повудять. І матір запрошують:

— Уже ж не молоді ви, мамо. Перебирайтеся до нас жити.

— Якби ж це так просто: узяв і перебрався, — зітхне вона. — А на кого я хату покину?

Надає синам по торбинці грибів сушених, горіхів ліщинових.

— Це онукам та невісткам гостинці, — каже. Ще й по пучку материнки кожному покладе у валізу.

— Це щоб у ваших квартирах рідною хатою пахло...

Усміхаються сини з портретів, а Тарас Григорович — той завжди зажурений, ніяк не можна його розвеселити.

Брязкає клямка і на порозі постають хлопчик і дівчинка — схожі, як дві краплини води. Обое кирпатенькі, русяві, голубоокі, кругловіди. Бо вони — близнята, сусідські Галинка й Дмитрик.

— Бабусю, чи не пішли б ви з нами по гриби? — виступає наперед сестрички Дмитрик.

— Еге ж, по гриби... — не дає йому доказати Галинка. — Під вашими соснами отакенні мухомори вирости, — торохтить. — То це й у лісі, мабуть, білі гриби з'явилися.

— Та проходьте, чого ж ви біля порога стоїте? — запрошує дітей бабуся Одарка. — Ох, ти ж торохтієчко моя! — обнімає вона Галинку. — То правда, як мухомор з'явиться, так і білий гриб за ним — тут як тут. Недарма я вас учила.

— Ми вже й корзинки взяли, — каже Дмитрик.

— І я свою візьму. Ще Остап сплів. З міцного краснолозу. Така легенька корзинка... А гриби, мабуть, появились, бо цеї ночі туманець був. На туманець вони один за одним із землі вистрибують.

Люблять діти ходити по гриби з бабусею Одаркою. Бо вона знає, у якій норі хто живе: борсук, енот чи лисиця. Знає, як кожен гриб і кожна квіточка, травинка називаються. Уміє знаходити дорогу в лісі по сонцю, по мохові на деревах.

Ось і тепер ідуть вони ледь помітною стежиною, і бабуся Одарка називає їм трави, які ростуть обабіч.

— Ото чистотіл, жовтеньким цвіте... А це — звіробій, від ста хвороб помагає. Ондечки — дивосил, листя лапате, як у хрону, а квіти — немов маленькі соняшнички.

Дмитрик тим часом зламав чималу гілку з яскраво-червоними ягодами.

— Бабусю, а це що таке?

— Ой дитино, кинь! Це вовчі ягоди! Вони отруйні.

Забрала у Дмитрика гілку з ягодами й прикидала піском.

— Ці вовчі ягоди тільки вовки їдять? — запитує Галинка.

— Авжеж, вовки. І птахи їх дзьобають. А людям — не можна.

— Хіба кожен звір свою ягоду має? — дивується Галинка.

— Аякже. І звір, і птах, і свійська тварина мають свої ягоди й свої трави, — розказує дітям бабуся. — Є, приміром, заяча капуста і зозулин льон, собача кропива і ведмежа цибуля, мишачий горошок і кінський щавель. Чого тільки на світі немає...

— Ой, як цікаво! — вигукує Галинка і хоче ще щось запитати, та Дмитрик промовисто зиркає на неї й вона замовкає. Бо прийшли вже на грибовище.

— На грибовищі треба ходити тихо, — навчає дітей бабуса. — Якщо будеш розмовляти, тріщати сушняком, то гриби поховаються.

А вони й так ховаються. Під листям, за пеньками й горбочками. Але Галинка й Дмитрик їх знаходять. Правда, бабуса Одарка їм трохи підказує:

— Он за тією гіркою в долині погляньте... Ану під дубом, Галинко, перевір.

Так і повняться корзинки.

— Ось якого боровика я знайшла! Ну й красень! — прибігає до бабусі Галинка.

— Роздивимось цього красеня, — каже бабуса і надламає гриба. М'якоть на зламі червоніє, потім синіє.

— Бач, посинів від злості! — сміється бабуса. — Це сатанинський гриб, не можна його брати...

Понабирали і боровиків, і підберезовиків, і маслюків. Сіли на пагорбку їх чистити.

— Бабусю, ви у лісі — наче в себе в хаті, — каже Галинка. — Усе знаєте.

— Бо я змалку в лісі виростала. Село ж наше — лісове, поліське. А потім за лісника заміж вийшла, Остап мені всі лісові таємниці відкривав, — розповідає дітям бабуса. І смутніє...

Діти знають: вона щороку в День Перемоги ходить до Гутленської пущі. На тому місці, де загинув бабусин чоловік Остап, молоді лісники поставили обеліск з червоною зірочкою. Наламає бабуса в городчику біля хати букет бузку, по дорозі в лісі назбирає рясту й уквітчує обеліск.

— Бабусю, коли ви вже нас із собою до Гутленської пущі візьмете? — питається Галинка.

— Ще ніжечки у вас малі, — відказує на те бабуса. — Підростіть трохи. До пущі півдня треба йти, та назад стільки ж.

По дорозі додому бабуса як побачить де гриба, то бере й на гіллячку нахромлює — на сосні чи на дубі.

— Навіщо це ви, бабусю, гриби розвішуєте? — запитують діти.

— А нехай білочці будуть, вона їх знайде і до себе в дупло понесе, їй на зиму треба харчами запасатися — і грибами, й горіхами.

Галинка й Дмитрик також стали гриби на гілки чіпляти.

Бабуса Одарка і взимку лісових звірів підгодовує. Набере в погребі моркви та буряків, винесе до лісу й порозкладає на пеньках. Стрибають лісом зайці-вухані й ніякої поживи не можуть знайти, усе під снігом. Хоч сядь та й плач. Аж гульк — морква на пеньку червоніє, наче в казці. Ото для них радість!

Узимку, як завіхолить, як замете оселю аж попід вікна снігом, бабуса Одарка сидить у хаті. Натопить грубку смолянистими сосновими пеньками і в'яже вовняні шкарпетки. Для сина-генерала, для сина-співака, для сусідської малечі. Бігають по хаті два клубочки з нитками — білими та червоними, зблискують спиці...

Крізь сніги пробиваються до хатини Дмитрик та Галинка, неначе два колобки в

кожушках та валянках.

— Добридень вам у хату! — кажуть.

— Доброго здоров'ячка, мої соловеечки! — рада їм бабуся Одарка. — Роздягайтеся. Либонь, поспівати прийшли?

— Еге ж, поспівати, — цвітуть рум'янцями діти і всідаються на ослінчику.

Скільки пісень вони вже з бабусею переспівали! Навчила вона їх і веснянок, і щедрівок, і колядок.

Ой у полі криниця безодня,

А в тій криниці водиця холодна, —

заводить бабуся тонким, чистим голосом.

А в тій криниці водиця холодна, —

приспівують діти.

І ще співають — про вербу, під якою дівчина воду брала, красна, молода, про золоте відерце. Здається, що й хата з ними співає. А за вікном виспівує віхола.

Ні бабуся, ні діти не бачать, як приходять з лісу зайці, всідаються рядочком на призьбі й, нашорошивши великі вуха, слухають їхні пісні. А метка вогниста білочка переметнулася із сосни прямо на димар і собі вслухається. Там їй тепло сидіти, й через димар добре все чути...